

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Полтавський державний аграрний університет
Institute of European Education (Болгарія)
Національний аграрний університет Вірменії
University of Opole (Польща)
International Slavic University (Македонія)
ISMA University (Латвія)**

Кафедра захист рослин

**V Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція
«Сучасні аспекти і технології у захисті рослин»,
присвячена 100-річчю з дня народження академіка
Сусідка Петра Івановича**

*21 червня 2024 року
м.Полтава*

УДК 632.93
3-38

Сучасні аспекти і технології у захисті рослин : матеріали V Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 21 червня 2024 р.). Полтава: ПДАА, 2024. 108 с.
ISBN 978-617-8231-77-4.

Міністерство освіти і науки України, Державна наукова установа «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» (УкрІНТЕІ), Посвідчення № 278 від 24 квітня 2024 р. (V Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасні аспекти і технології у захисті рослин», присвячена 100-річчю з дня народження академіка Сусідка Петра Івановича).

У збірнику представлені тези, присвячені сучасним проблемам захисту і карантину рослин, фітосанітарного моніторингу та розвитку агроєкосистем України. Матеріали призначені для наукових співробітників, викладачів, здобувачів вищої освіти та аспірантів вищих навчальних закладів, фахівців і керівників сільськогосподарських підприємств АПК різної організаційно-правової форми господарювання та всіх, кого цікавить проблематика сучасного захисту рослин в агроєкосистемах України.

The collection presents theses devoted to modern problems of plant protection and quarantine, phytosanitary monitoring and development of agroecosystems of Ukraine. The materials are intended for researchers, teachers, graduates and graduate students, specialists and managers of agricultural enterprises of various organizational and legal forms of management and all who are interested in modern plant protection in agroecosystems of Ukraine.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Доля Микола Миколайович – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри інтегрованого захисту і карантину рослин Національного університету біоресурсів і природокористування України, член-кореспондент Національної академії аграрних наук України.

Поспелов Сергій Вікторович – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри землеробства і агрохімії імені Сазанова Полтавського державного аграрного університету.

Рекомендовано до друку Вченою радою Полтавського державного аграрного університету (протокол № 10 від 26.06.2024 року)

Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів. За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.

© Полтавський державний аграрний університет, 2024

ЗМІСТ

Самородов В. М., Писаренко В. М.	АКАДЕМІК ПЕТРО СУСІДКО (1924-1998) В ГАРМОНІЇ ПРОЖИТОГО І ЗДІЙСНЕНОГО	9
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ І КАРАНТИНУ РОСЛИН		13
Писаренко В. М.	ЕКОЛОГІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В ПРАЦЯХ АКАДЕМІКА П.І.СУСІДКА	13
Круть М. В.	ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА БАЗА ДАНИХ НАУКОВИХ РОЗРОБОК ІЗ ЗАХИСТУ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ	17
Самородов В. М.	Т. П. ГОЛОВА (1927-1993) – ПЕРША ДОСЛІДНИЦЯ КАРАНТИННИХ РОСЛИН ПОЛТАВЩИНИ	22
Калініченко Н. О.	КАРАНТИН РОСЛИН ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ	25
Клечковський Ю. Е., Титова Л. Г.	КАРАНТИННІ ШКІДНИКИ ПЛОДОВИХ КУЛЬТУР РОДИНИ ОСЕТНИЦЬ (ТЕРНРИТІДАЕ), ЗАХОДИ ПО ЗАПОБІГАННЮ ПРОНИКНЕННЯ	27
РОЗДІЛ 2. ФІТОСАНІТАРНИЙ МОНІТОРИНГ. ІНТЕГРОВАНІЙ ЗАХИСТ		32
Балан Г., Зорунько В., Соболь У.	АНАЛІЗ ФІТОПАТОГЕНІВ НАСІННЕВОГО МАТЕРІАЛУ ОСНОВНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ НАУКОВОГО ПАРКУ ОДАУ	32
Ганбарова Т. А., Гордієнко Д. А., Гапон С. В.	РОСЛИННІ ЗАСОБИ ДЛЯ БОРОТЬБИ З ШКІДНИКАМИ КВІТКОВО-ДЕКОРАТИВНИХ КУЛЬТУР	35
Голуб О. Р., Коваленко Н. П.	ДІАГНОСТИКА ПАТОГЕНІВ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПОСІВІВ КУКУРУДЗИ	38
Зорунько В., Балан Г., Ненартович А.	ОСНОВНІ ХВОРОБИ ОЗИМОГО ЯЧМЕНЮ ТА ОЦІНКА СТІЙКОСТІ СОРТІВ ДО НИХ В УМОВАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	42
Коваленко Н. П., Голуб О. Р., Шулешенко В. А.	ВПЛИВ ГІДРОТЕРМІЧНИХ УМОВ НА ІНФІКОВАНІСТЬ НАСІННЯ КУКУРУДЗИ ГРИБАМИ РОДІВ <i>FUSARIUM</i> І <i>PENICILLIUM</i>	46
Коваленко Н. П., Шерстюк О. Л.	ПОВИТИЦЯ ПОЛЬОВА ЯК ОБ'ЄКТ КАРАНТИННОГО РЕЖИМУ	50
Кравченко А. В., Поспелова Г. Д.	АМЕРИКАНСЬКИЙ БІЛИЙ МЕТЕЛИК: ШКОДОЧИННІСТЬ ТА МЕТОДИ БОРОТЬБИ	53
Логвиненко В. В.	ТРОФІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ФІТОФАГІВ НА СОЇ У ЗОНІ ЛІСОСТЕПУ	56

АКАДЕМІК ПЕТРО СУСІДКО (1924-1998) В ГАРМОНІЇ ПРОЖИТОГО І ЗДІЙСНЕНОГО

Самородов В. М., Писаренко В. М.

Полтавський державний аграрний університет

Цьогоріч виповнилося 100 років від дня народження знаного організатора сільськогосподарської науки, вченого-ентомолога, фахівця із захисту рослин і талановитого педагога Петра Івановича Сусідка (1924-1998). З огляду на це, маємо слушну нагоду проаналізувати життєвий шлях та професійні здобутки нашого видатного земляка.

Вперше він побачив світ життя 12 травня 1924 р. у селі Старий Орлик колишнього Кишеньківського району Орлицької волості Кременчуцької округи [1, 4]. Нині це Кобеляцька територіальна громада Полтавського району Полтавської області. Але село Старий Орлик на сучасній карті Полтавщини годі шукати. У 1963 р. його затопили води Дніпра, збудованої тоді Дніпродзержинської (Середньодніпровської) ГЕС [4]. Від згаданого поселення не залишилось навіть назви, астароорляни, переселившись на нові землі, назвали село Радянське (нині Придніпрянське) [1, 4].

Колишня мала батьківщина майбутнього науковця була одним із наймальовничіших куточків Полтавського Подніпров'я, у пониззі Ворскли. І Петро Іванович сприйняв це з дитинства. У 1985 р. він писав: «Полтавщина – Кобеляччина найблагословенніший і найкрасивіший край на землі...» [1, с. 635]. Сторіччями тут проживали козаки та вільні селяни. Більшість із них були вправними овочівниками [4]. Саме із останніх і походила родина Сусідок (скоріше до русифікації це прізвище писалось як Сосідка). Вона була багатодітною. У ній Петрусь був шостою дитиною серед інших семи дітей [1].

Змалечку усі вони багато працювали. Тому не дивно, що хист до плекання саду та городу Петро Іванович проніс через усе життя. Він був вправним не лише у роботі по господарству. Від родинного оточення перейняв кращі уподобання. «Любов до рідного краю, до української пісні була у Петра Сусідка “хронічною” і “невиліковною”, так влучно охарактеризував його відомий український журналіст К. В. Бобрищев [1, с. 643].

Виділявся він і у навчанні. “Закоханим у світ книг та читання”, саме таким запам'ятала його однокласниця Марія Антонівна Забородько [1, с. 636].

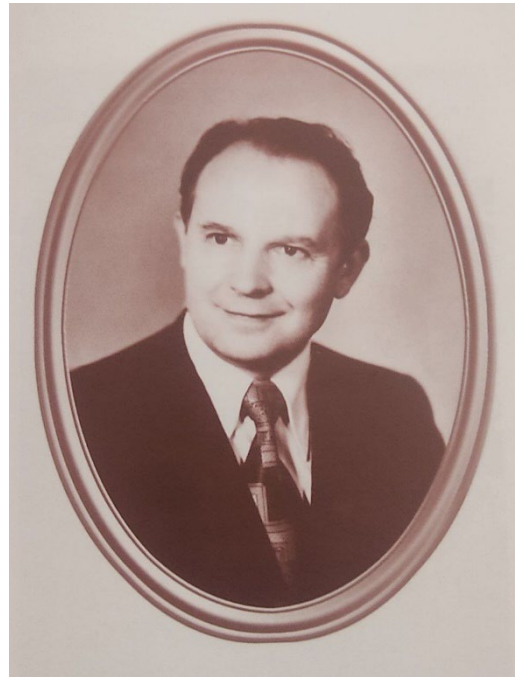

Фото П.І. Сусідка. 1985 р.
Автор – невідомий.

Та і сам Петро Іванович підтвердив це вже у зрілому віці. “До науки я пройшов нелегкий і довгий шлях, початий шкільною стежиною від рідного дому”, писав він 18.02.1985 р. у листі до старшого брата Івана Івановича Сусідка [1, с.641].

Здобування знань захоплювало юнака, тому навчання давалось йому легко. Спершу воно проходило у Новоорлицькій семирічці (1931-1938 рр.), а згодом її, вже як десятирічку, закінчив П. І. Сусідко. Він увійшов до її першого випуску 1941 р. як золотий медаліст [4]. Саме цього року Петро вступив у знаний на усю Україну Дніпропетровський сільськогосподарський інститут. Йому хотілося стати агрономом, але Друга світова війна перекреслила ці плани.

Від 01.09.1943 р. П. І. Сусідко на фронті. Тоді йому пішов лише 20-й рік! Такі як він гинули мільйонами, а Петро вижив, як тоді казали: “Усім смертям на переکور”. Згодом, вже будучи академіком, він згадував: “Пройшовши у прямому сенсі пішки від Дніпра до Будапешта і двічі проливши кров у боях з ворогом, спивши повну чашу фронтового життя, я залишився живим” [5, с. 48]. Рядовий солдат, підносчик снарядів, молодший сержант, командир стрілкового відділення, такі віхи його військової біографії. Вони свідчать про те, що Петро Іванович був сміливим і відважним бійцем. У подальшому серед чималої кількості своїх нагород він шанобливо виділяв лише дві: орден Вітчизняної війни II ступеня та солдатську медаль “За отвагу” [5].

Переживши голодомор 1932-1933 рр., пройшовчи через лихоліття війни, П. І. Сусідко не зрадив своїй молодечій мрії стати агрономом. І вже від вересня 1946 р. юнак – знову студент раніше обраного вишу. Тут він не лише відмінно навчається, але починає активно та системно займатися, дослідницькою роботою в створеному студентському науковому товаристві Дніпропетровського сільськогосподарського інституту. Його тоді очолював теж студент-фронтовик, а згодом видатний державний діяч та вчений-аграрій Ф. Т. Моргун. Примітно й те, що під його керівництвом у ті часи в інституті діяв штаб будівельних робіт. “Ми, студенти, відбудовували свій інститут”, згадував Федір Трохимович [3, с. 71], працювали щоденно по 2-3 години, а у вихідні та святкові дні навіть по 5-6 годин [2, 3]. На усіх цих роботах звичайно ж був і П. І. Сусідко. А разом із ним його студентські побратими знані нині науковці, такі як академік НААН В. С. Циков, член-кореспондент НААН О. О. Собко, доктор сільськогосподарських наук В. Д. Мединець та багато інших уславлених людей України, які поєднували навчання, працю, дослідництво та участь у багатьох різноманітних гуртках [2].

В декількох із них активно працював і П. І. Сусідко. Це дало йому змогу взяти участь у роботі міжвузівської студентської наукової конференції в Москві. На ній у 1948 р. він виступив із доповіддю на тему: “Опыт по искусственному опылению кукурузы в условиях степной зоны УССР”. За це наказом Міністра вищої освіти СРСР від 11.02.1949 р. він був заохочений другою премією у розмірі 300 рублів [2, с. 80].

Швидко збігли студентські роки. У 1950 р. П. І. Сусідко з відзнакою закінчив Дніпропетровський сільськогосподарський інститут, отримавши фах

“Агронома-рільника”, ґрунтовні знання та вміння творчо і самостійно працювати. За це він був дуже вдячний всьому викладацькому колективу, але особливо виділяв свого головного наставника, заступника директора інституту з навчальної частини Є. В. Клокова. На думку Петра Івановича, саме він навчив його “бути при проведенні досліджень наполегливим і принциповим, відкрив справжню романтику, яка дає відчуття радості життя навіть у повсякденній науковій роботі” [5, с. 48].

Після такого вишколу можна було сміливо йти в науку. Саме це і здійснив П. І. Сусідко у 1950 р., вступивши до аспірантури. З тих пір він майже на 30 років пов’язав своє життя з таким відомим центром аграрної науки, як Всесоюзний науково-дослідний інститут кукурудзи. Тут Петро Іванович навчався, за спеціальністю “Сільськогосподарська ентомологія” (1950-1953). На вибір цього фаху вплинув згаданий вище його інститутський наставник – професійний знавець комах Є. В. Клоков.

Портрет П.І. Сусідка роботи
полтавського художника
Володимира Миколайчука 1985 р.

Відтоді усі дослідження починаючого науковця були присвячені цій галузі знань. Від 1953 р. він продовжив їх як старший науковий співробітник інституту, завершивши захистом дисертації на здобуття вченого ступеня кандидата біологічних наук на тему “Изменения вредной энтомофауны пшеницы в связи с орошением в южной степи УССР” (Харківський с.-г. інститут, 1955 р.). Це був новий та актуальний погляд у царині прикладної ентомології. Його П. І. Сусідко розвивав не лише як завідувач лабораторії ентомології інституту, а як досвідчений науковець-аналітик який вже зарекомендував себе у середовищі сільськогосподарських ентомологів усього колишнього СРСР. Підсумок цієї багаторічної та копіткої праці – захист у 1970 р. дисертації на здобуття вченого звання доктора біологічних наук [6]. Після цього, у квітні 1972 р. ВАК СРСР присвоїв

П. І. Сусідку вчене звання професора за спеціальністю “ентомологія”. Згодом, у липні 1973 р., Петра Івановича обрано членом-кореспондентом Всесоюзної академії сільськогосподарських наук (ВАСГНІЛ) за спеціальністю “захист рослин”, а у 1978 р. його було обрано дійсним членом (академіком) ВАСГНІЛ.

Все це свідчення зростання Петра Івановича як непересічного науковця-знавця прикладної ентомології та захисту рослин. Але крім цього він зростав і як лідер колективу Всесоюзного науково-дослідного інституту кукурудзи. Тому не дивно, що у лютому 1972 р. Петра Івановича затверджують директором

цього інституту. Цю посаду він обіймав до липня 1979 р. Без перебільшення можна сказати, що при цьому він проявив себе мудрим стратегом та чуйним колегою. Свідчення тому його підвищення та переїзд на роботу до ВАСГНІЛ. Тут він обійняв дуже відповідальну посаду Головного вченого секретаря Президії академії (1972-1982 рр.).

“Наш визначний земляк”, а саме лише так називали П. І. Сусідка земляки, проявив себе і у освітянській царині адже був організатором і завідувачем кафедрою захисту рослин (1983-1990 рр.) Всесоюзного сільськогосподарського інституту заочної освіти. Студенти-випускники згадували його як прекрасного лектора та знавця ентомології. Вони дивувалися, що при усіх своїх великих званнях та нагородах він був напрочуд скромною, тактовною та люб’язною людиною.

А винагород у нього дійсно було чимало. Крім раніше названих бойових, було чимало за звитяжну працю та наукову роботу. Тричі його нагороджували орденом Трудового Червоного Прапора (1971 р., 1973 р., 1977 р.). П. І. Сусідко удостоєний звання лауреата премії Ради Міністрів СРСР (1978 р.) та почесного звання Заслуженого діяча науки РФ (1993 р.).

Петро Іванович неодноразово представляв вітчизняну науку на різних закордонних зустрічах науковців на 3-ох континентах світу. Він створив свою наукову школу, адже під його керівництвом виконали та захистили дисертації 1 доктор та 17 кандидатів наук. У його творчому інтелектуальному доробку близько 300 наукових праць, у тому числі 23 книги та брошури.

Та на жаль 11 грудня 1998 р. земне життя П. І. Сусідка закінчилося. Як бачимо, він прожив його чесно і гідно, наповнив змістовною творчою працею. Вона багатогранна, адже заклала фундамент для екологізації захисту рослин. Саме це в останній час розвивають учні П. І. Сусідка та прибічники його ідей.

Бібліографія

1. Бобрищев К. В. Отчий край. Полтава : Дивосвіт. 2002. 800с. : фото.
2. Історія Дніпропетровського державного аграрного університету / відп. ред. В. І. Шемавн'юв. Дніпропетровськ. 2002. 361 с.
3. Моргун Ф.Т. Безсмертна душа України. Задовго до салютів. Полтава : Полтав. літератор. 1995. 472 с.
4. Орлик і орляни: зб. історико-краєзнавчих нарисів/В. І. Глінський, М. Т. Лось, В. В. Шишацький, В. І. Біліченко. Дніпро : Герда. 2020. 376с.
5. Пётр Иванович Сусидко, младший сержант, академик Россельхозакадемии. Аграрная наука. 1995. № 3. С. 48.
6. Сусидко П. И. Вредная энтомофауна озимой пшеницы при орошении на юге Украины. Особенности развития и меры борьбы с гессенской мухой: автореф. дисс. ...доктора биол. наук: 03.098-ентомология. Одесса. 1969. 47 с.